

Parlen els escriptors que fan literatura als diaris

Fer l'article de l'article

La literatura periodística ha proliferat aquests últims temps. Jordi Balló, Ramon Barnils, Anton M. Espalader, Julià Guillamon, Sergi Pàmies i Josep M. Ruiz Simon hi diuen la seva.

Sembla una moda de fa quatre dies, però la cosa ve de lluny: de literatura als diaris, ja n'hi feien Verdaguer, Eugeni d'Ors, Josep Pla o Josep M. de Sagarra. El cas és que aquests últims anys la literatura periodística ha tornat a trobar el seu espai en una premsa en català encara escassa; de fet tan escassa que bona part dels escriptors catalans que s'hi dediquen es veuen obligats a fer-ho també en castellà. En la mesura que considerem que la literatura periodística és literatura, haurem de concloure que una bona part dels escriptors catalans actuals són bilingües...

Les raons de la proliferació de columnes literàries es poden trobar per diferents costats. D'entrada la col·laboració als diaris s'ha convertit en una de les vies de professionalització per als escriptors que volen guanyar-se la vida escrivint (i no ensenyant, fent de representants o de funcionaris). Econòmicament, escriure articles fun-

ciona millor que no escriure novel·les i, no cal dir-ho, que no escriure poesia, teatre o assaig; a més, el diari els posa en contacte immediat amb un públic molt més ampli que el que s'apropa a les llibreries.

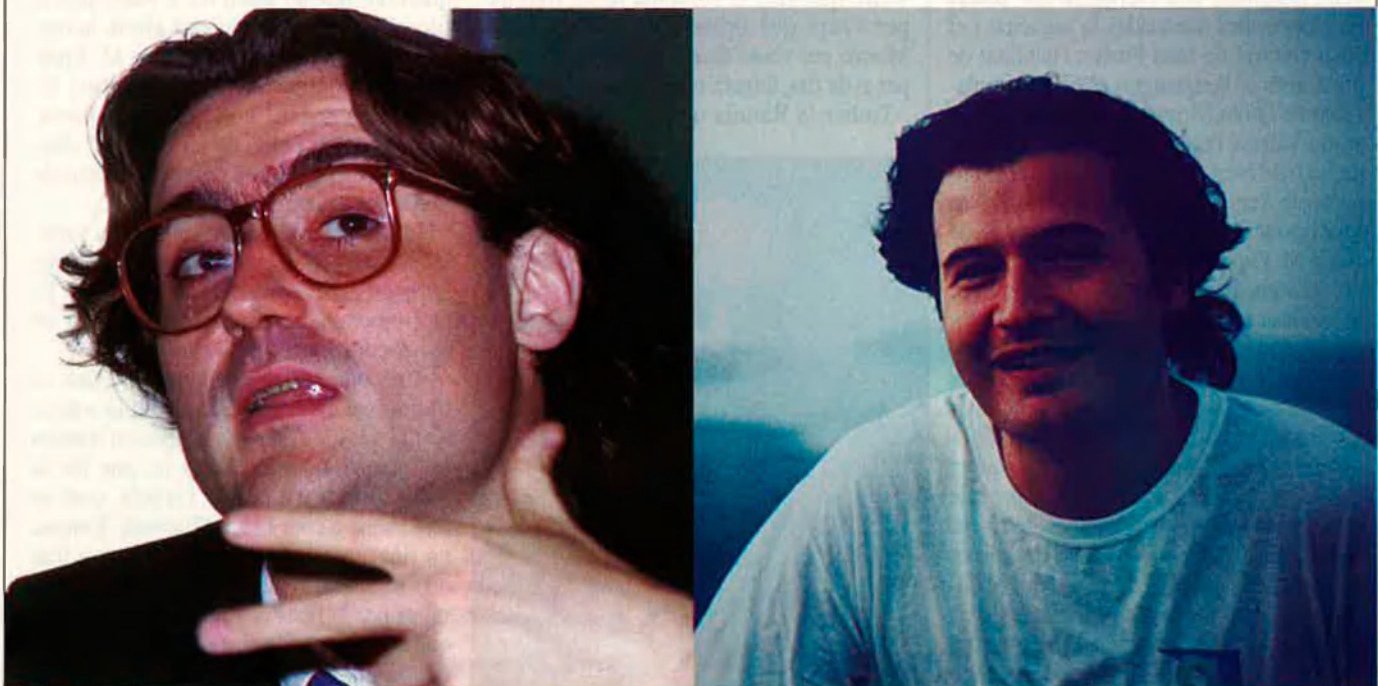
Una altra raó que pot explicar aquesta proliferació es troba en el fet que a les publicacions ja els va bé: una bona signatura atreu lectors i una bona quantitat de columnes pot ajudar a resoldre aquelles pàgines que no s'acaben d'omplir ni a base d'allargassar notícies d'agència. Els columnistes literaris han trobat en el periodisme de despatx un bon aliat. Ara bé, també és cert que, davant la immediatesa de la televisió i la ràdio, les publicacions periodístiques troben en l'opinió i en l'escriptura més o menys literària un espai propi.

El que aquí no ha arribat a quallar del tot és aquella hibridació de periodisme i literatura que es pot llegir en diaris com *Libé-*

ration o *La Repubblica* o bé en revistes com *Village Voice* o *Actuel*. Els hereus del *new journalism* de Tom Wolfe i companyia han demostrat que el reportage o la informació no exclouen necessàriament la presència d'un estil i d'un subjecte determinat que s'expressa d'una forma determinada.

Aquesta manera de fer periodisme aquí no ha passat de moda efímera que no ha arribat a afectar ni de lluny l'encarcament de les publicacions del país. Aquí continuem amb la compartimentació tradicional d'informació, opinió i creació. Cadascú per la seva banda.

Però deixem la radiografia del periodisme local i tornem a les columnes literàries de què parlàvem. En podem trobar en seccions amb títols com ara *Full i mig*, *El forat negre*, *Entre l'espasa i la paret*, *Contrapunt*, *La cantonada*, *El sopar pendent*, *Fora d'hora*, *La consola*, *L'ou com balla*,

A l'esquerra, Julià Guillamon. A la dreta, Jordi Balló.

Sergi Pàmies.

J. MOREIRA

El tríptic, Dia rere dia, A la vora de... o simplement la columna. de vegades ni tan sols té un nom que la identifiqui: la localitzem pel racó de la publicació on apareix i sobretot per la signatura.

I és que en el fons no llegim articles sinó articulistes. En general, cadascú té els seus, de preferits, i els segueix amb la mateixa regularitat amb què prescindeix d'aquells que no li diuen res. Això no vol dir que no funcionin la curiositat o que no hi hagi qui s'ho empassa tot.

Podríem dibuixar el perfil de l'articulista ideal, capaç de satisfer el lector més exigent, imaginant una escriptura que reunís en proporcions adequades la sagacitat i el pòsit cultural de Joan Fuster; l'habilitat de jugar amb el llenguatge i el bisturi implacable de Quim Monzó, la claredat reflexiva de Valentí Puig, l'erudició de Joan Peruchó o de Néstor Luján, la capacitat d'impacte de Sergi Pàmies, la força crítica de Montserrat Roig, els dots d'observació de Josep M. Espinàs, el repertori de Jordi Balló, la sornegueria d'Anton M. Espadaler, la lucidesa i el domini de la retòrica de Josep M. Ruiz Simon, la humanitat de Maria Aurèlia Campmany o bé la causticitat de Joan de Sagarra. I la llista es podria allargar encara una bona estona.

Hem demanat a alguns dels escriptors que tenen columna a la premsa sobre què és allò que valoren dels articles dels seus col·legues. Mentre, a Anton M. Espadaler, li agraden els articles d'aquells qui es diverteixen amb les paraules (i afegeix que, d'aquests, n'hi ha molt pocs), a Josep M. Ruiz i a Julià Guillamon, els agraden aquells articles que són com un *tour de*

force en què es pot veure una intel·ligència al darrere. Per la seva banda, Ramon Barnils i Sergi Pàmies coincideixen a valorar aquells articles que acaren l'actualitat amb ulls desperts i que són capaços de fer punta a qualsevol cosa.

Hi ha una certa coincidència a considerar que l'efecte moda ha provocat l'aparició de columnes que no s'aguanten. S'ha produït una inflació que ha saturat els diaris. Enmig de tantes veus indiferenciades, comença a costar sentir les més incisives. En paraules d'Anton M. Espadaler: "Prolifera massa el columnista que vol fer el graciós i el que vol demostrar una cultura que no té". Segons Josep M. Ruiz Simon: "N'hi ha que són bons i n'hi ha que imiten aquests que són bons". Malgrat això, Sergi Pàmies no es desanima: "Un diari val noranta pessetes i en un bon diari potser hi ha dues o tres columnes bones. Això és un regal dels déus. És fabulós".

Tot plegat ha creat una nova manera de llegir els diaris. N'hi ha que comencen per l'última pàgina i d'altres que van directament a aquell nom que els interessa. Així ho descriu Ramon Barnils: "El lector obre el diari i va a buscar la columna del Porcel per veure què diu, la columna de la Rahola per veure què opina o la columna del Monzó per veure de qui se'n riu. Després, per si de cas, llegeix la informació".

Trobar la Rahola o el Porcel (que fan

opinió i parlen sobretot de política) és relativament fàcil, ara bé, trobar el Monzó no sempre ho és tant. Segons Julià Guillamon: "L'article literari ocupa en general un lloc marginal dins el diari. Potser això té a veure amb el seu contingut i la seva reivindicació com a eina crítica".

Justament en aquesta línia crítica Sergi Pàmies anuncia un retorn a la contundència que gastava en les seves primeres temporades com a publicista: "M'estic cansant de parlar de coses neutres. He de tornar a l'atac frontal. Últimament això es va perdre".

La lectura continuada d'una columna

permet de veure les dèries i les manies de cadascú. De vegades fins i tot deixa entreveure un cert plantejament de fons. Cada article té la seva història, però sovint darrere la columna hi ha una unitat d'intenció. En aquest punt, de vegades la deformació professional és converteix en un aliat poderós. Així, Josep M. Ruiz Simon es planteja el seu *Fora d'hora* com una mena de paròdia dels tics del seu gremi,

Rosa Montero.

ARXIU

que ahora funciona com a revulsiu administrat en dosis homeopàtiques: "El que intento és donar un tractament filosòfic a qüestions que no tenen res a veure amb la filosofia. Això crea un cert efecte humorístic". Per la seva banda, Anton M. Espadaler -també medievalista com Ruiz Simon, però dedicat a la literatura- prova, en el seu *Full i mig*, de fer sortir els clàssics al carrer: "M'ha semblat oportú de portar-los al tennis o al futbol".

D'altres opten decididament per la varietat. Aquest és el cas de Jordi Balló que afirma: "És important de no repetir-se. És tan important aconseguir una varietat de temes com donar forma a un estil".

El problema que es planteja llavors és d'on treure els temes. Sergi Pàmies enfoca així la qüestió: "Per mi, la primera matèria és l'actualitat, però el que no puc fer és sortir al carrer a buscar l'article, com es feia abans o com fa ara l'Espinàs. Tampoc no tinc un missatge o una línia, no tinc una seguretat d'idees que em permeti de mirar per la finestra i relacionar el primer que veig amb el -nou-ordre-internacional-contra-els-de-Kuwait com faria Manuel Vázquez Montalbán. Jo no puc fer-ho, no

Ramon Barnils.

ARXIU

tinc aquesta seguretat de les idees, perquè jo parteixo de la confusió i de la perplexitat. El que tampoc no puc és, com Ramon de Espana, fer-ho passar tot a través meu. A última hora sempre queda el recurs d'engegar el televisor o de llegir premsa, si pot ser, estrangera”.

Una vegada s'ha aconseguit aquella dada, informació o citació que ha de donar peu a l'article, comença l'escriptura. Segons Josep Ruiz Simon “es tracta d'agafar el pretext pels cabells. Com més lluny és el pretext d'allò que vols dir, millor”.

A l'hora d'escriure cadascú té les seves regles. Mentre Jordi Balló procura evitar la presència directa en l'article del “jo” i prova de fer que s'expressi per mitjans menys evidents, Sergi Pàmies considera que

“una de les lleis sagrades és no parlar mai de tu”. Per la seva banda Ramon Barnils acostuma a suprimir el primer paràgraf; perquè en el segon és on comença a dir coses.

En general hi ha coincidència a considerar que la rapidesa i la manca de premeditació són inseparables d'aquesta mena d'escriptura. Cal ajustar-se a les

exigències de temps i d'espai del periodisme. Segons Anton M. Espadaler: “Els articles més còmodes de fer són aquells que el dimarts ja ve la idea. Ara, els més bonics de fer són aquells que, arriba divendres a la tarda i seus davant un full en blanc, sense ni remota idea del que diràs, i el full es va omplint d'una manera fantàstica. Aquests són els més agraiïts”. Sergi Pàmies rebla el clau amb aquestes paraules: “La columna mai de la vida no ha de ser meditada, pensada. La columna és un pet, un exabrupte”.

El caràcter essencialment literari d'aquesta escriptura periodística, el constaten aquells qui, provinents d'altres camps, es descobreixen gairebé per sorpresa fent literatura. Així ho explica Jordi Balló: “Sempre m'havia mogut en àmbits paraliteraris: he fet crítica de cinema, guions i també assaig cinematogràfic; però la primera vegada que he tingut realment la sensació de fer literatura és ara amb l'escriptura d'aquests articles”. Una cosa semblant li passa a Anton M. Espadaler, que considera que el salt que es fa quan es passa d'escriure sobre el *Curial* o sobre el *Tirant* a escriure literatura periodística “et

col·loca a les portes de la literatura”.

Els més escèptics sobre l'interès literari que pot arribar a tenir l'escriptura de columnes periodístiques no se n'arriben a convèncer fins que no veuen els articles recollits en forma de llibre. I és que com diu Jordi Balló: “El llibre literaturitza els articles. S'hi pot apreciar allò que tenen d'immanent. Els restitueix aspectes que enmig del diari poden passar desapercibuts”. O bé com diu Josep M. Ruiz Simon: “En llibre es veu més una línia de pensament, quan aquest pensament hi és”.

Es fa inevitable aquí de recordar la importància dels reculls d'articles de Quim Monzó, com un dels punts de referència en la represa d'aquest gènere. Algú va dir

—pensant-se que deia una malícia— que Quim Monzó és gairebé tan bon novel·lista com articulista. El graciós de torn pretenia menysvalorar les novel·les de Quim Monzó, però l'únic que va aconseguir va ser d'airejar impudicament els seus prejudicis literaris.

A banda els reculls d'articles de Quim Monzó, hi ha un altre recull d'articles —avui

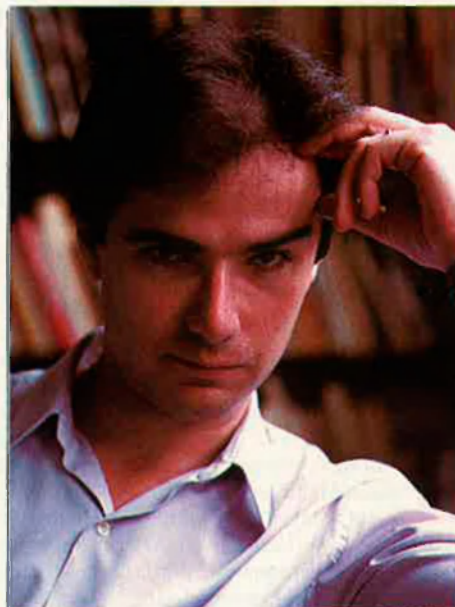
impossible de trobar—, que s'ha convertit en un punt de referència de culte entre els qui segueixen la qüestió; es tracta d'un recull d'articles que escrivia Joan de Sagarra al *Tele-Exprés*. Males llengües diuen que quan Quim Monzó no sap què escriure, desenterra els articles de Joan de Sagarra i hi troba inspiració.

Les columnes literàries són un gènere

Quim Monzó.

ARXIU

Ruiz Simon.

D. UMBERT

que ha rebut tan poca atenció dels crítics i dels teòrics de la literatura que, per no tenir, no té ni nom (el que hem fet servir de “literatura periodística”, l'hem manllevat de Joan de Sagarra, d'un article en què comentava el canvi de llengua de Quim Monzó). A l'hora de definir-lo es fa inevitable de posar-lo en relació amb altres escriptures més codificades. Així, Julià Guillamon considera que “s'assembla al conte com a eina de precisió, matemàtica i exacta, i al poema perquè cada paraula hi té el seu pes i perquè hi ha poc espai, una expressió lliure i subjectiva”. Josep M. Ruiz Simon també hi veu aquesta afinitat amb la poesia, concretament “amb gèneres molt tancats com el sonet, que t'obliga a cenyir-te a un nombre de línies determinat”.

Deixant de banda els altres gèneres, Jordi Balló creu que el que li agrada d'aquest gènere és la importància que hi té el component de plaer. S'ho passa bé escrivint els articles i, si en llegeix, també és per a passar-s'ho bé. En la mateixa línia, Anton M. Espadaler pensa que “aquesta mena d'articles ajuda a fer passar millor l'estona. Porta el lector a un món particular sense la pretensió de catapultar-lo cap a vés a saber quins móns estranys. No crea estranyesa, sinó més aviat una certa placidesa. I això no vol dir que els articles no puguin punxar, ni que renunciïn a res. Ajuden a passar millor l'estona i fan una certa companyia”.

Deixem-ho així.

Anik Lapointe
Manel Ollé

Manuel Alvar.

ARXIU